

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ І ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.5.1/49>

Жолтікова Г. О.

Національна академія Служби безпеки України

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМИ-ВЕРБАЛІЗАТОРА МІЛІТАРИЗАЦІЯ У ВИМІРІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена з'ясуванню специфіки організації мовних картин носіїв української та російської лінгвокультур на основі лексико-етимологічного аналізу лексеми-вербалізатора концепту МІЛІТАРИЗАЦІЯ. Лексема є основою формування концепту МІЛІТАРИЗАЦІЯ. Проведення етимологічного аналізу на матеріалі українських і російських лексикографічних джерел дає змогу визначити головні відмінності у лінгвокультурах. Доведено, що лексема мілітаризація має спільне походження в українській і російській лінгвокультурах. Проте з початком війни мілітарні сенси в українському просторі набувають значень, відмінних від російських. Зокрема у російських лексикографічних джерелах визначено низку значеннєвих компонентів, що відсутні в українських джерелах: 'підпорядкування всіх сфер життя країни цілям підготовки до війни', 'підпорядкування всіх сфер життя країни цілям воєнщини', 'підпорядкування всіх сфер життя країни воєнним цілям', 'підпорядкування життя імперіалістичних держав цілям підготовки загарбницьких воєн', 'гонка озброєння', 'пригнічення демократичних та революційних рухів', 'встановлення мілітарних режимів', 'встановлення тоталітарного режиму', 'мілітаризм навчання підростаючого покоління', 'мілітаризм космосу', 'мілітаризм країни'. З'ясовано, що в українській мовній картині світу лексема мілітаризація фіксує політику підготовки до війни на захист нашої Держави. Натомість у російських лексикографічних джерелах актуалізовано ідею цілеспрямованої політики підготовки економічного та соціального життя до військової агресії. У сучасному тлумаченні російськими джерелами лексеми мілітаризація закладено маніпуляцію на когнітивному рівні: суб'єкт і об'єкт агресії поміняно місцями. Російські джерела дії з мілітаризації задля агресії проти інших держав, які впроваджує рф, приписують західним країнам.

Ключові слова: військова агресія, значеннєві компоненти, мілітаризація, мовна картина світу, концепт, лінгвокультура.

Постановка проблеми. Будь-яка війна несе зміни, народжує нові ідеї та позиції. Новостворені ідеологеми у мові або у символах формують в суспільстві визначальні смисли. У ментальному просторі війна стає боротьбою за інтерпретацію реальності. Концепти-маркери дискурсу війни створюють обриси цього протиборства. Одним з цих концептів є МІЛІТАРИЗАЦІЯ. Його позиціювання у концептуальних картинах світу носіїв української та російської лінгвокультур є свідченням ставлення до війни загалом і зокрема до теперішньої агресії рф проти нашої Держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище мілітаризації – предмет міждисциплінарних пошуків, що зумовлено агресивністю рф, яка посилюється, по відношенню до України – як кон-

венційною, так й комунікативною. Нами зафіксовано дослідження з питань мілітаризації у сфері права (О. Пашкова, «Мілітаризація молоді тимчасово окупованих територій Донбасу крізь призму нормативних документів окупаційних адміністрацій (2015–2021)» [10]), політології (І. Валюшко, «Мілітаризм як риса російського суспільства» [3]), історії (О. Стяжкіна, «Режим безперервної війни: мобілізація» [14]; В. Гаврилов, «Депортація дітей не є кінцем злочину. Далі відбувається мілітаризація та русифікація» [5]), культурології (А. Бахтаров, «Мілітаризм як невід'ємний атрибут російської імперської свідомості» [1]; Р. Фанагей, «Концептуалізація поняття «мілітаризм-як-урбанізм» [15]), економіки (А. Сизов, О. Коваль, В. Пахольчук, «Військова могутність та міліта-

ризація глобального простору» [13]; О. Булатова, Н. Резнікова, «Мілітаризація економік та безпечний розвиток країн в умовах становлення нового економічного порядку» [2]), філософії (В. Добіжа, «Мілітаризм як прояв сучасного українського суспільства» [7]).

Лінгвісти звертаються до окремих вимірів феномену мілітаризації, зокрема: специфіки вживання лексеми *мілітаризація* як іншомовної (Р. Шрамко) [16, с. 68], набуття нею статусу терміна (Н. Поліщук) [12, с. 8], організації дискурсу мілітарної поезії (А. Маліцька) [8, с. 9].

Мілітаризацію, як явище, в контексті війни дослідники визначають як явище посилення воєнної складової в державі або процес підготовки до війни. Зокрема питанню масштабної мілітаризації щодо Кримського півострова приділяють увагу С. Віднянський, А. Мартинов: «Встановлення законів РФ у Криму, автоматичне присвоєння кримчанам російського громадянства, мілітаризацію Криму, примусове виселення і конфіскацію приватної власності окупаційною владою в порушення норм міжнародного права, переслідування релігійних спільнот у Криму, зокрема кримських мусульман» [4, с. 234]. Використання мілітарних та невійськових засобів досягнення цілей у гібридній війні визначає В. Горбулін: «Російська влада сповідує принципи традиційної геополітики, згідно з якими світовий порядок побудований на праві сили... Крім того, глибока мілітаризація суспільства сприяє збереженню існуючого режиму влади» [6, с. 64].

У той же час концепт *МІЛІТАРИЗАЦІЯ* й відповідно його лексема-вербалізатор як маркери російсько-української війни досліджені не були.

Постановка завдання. Метою статті є лексико-етимологічний аналіз лексеми-вербалізатора концепту *мілітаризація* на матеріалі українських і російських лексикографічних джерел задля з'ясування специфіки організації мовних картин носіїв української та російської лінгвокультур.

Виклад основного матеріалу. Етимологія лексеми *мілітаризація* має походження від латинської лексеми *milite-* (солдат) [20, с. 368], *militia-* (військова справа, військовий підрозділ) [20, с. 368], *militaris* (воєнний), про що свідчать дані етимологічного словника англійської мови [20]: «Лексема *мілітаризація* з латини потрапила в англійську та французькі мови. В англійській мові лексема *мілітаризація* з'явилася через входження таких слів як *milite* (сперечатися, боротися, протистояти)» [20, с. 367]. Етимологічний словник англійської мови визначає наявність в лексемі *мілітаризація*

таких значеннєвих компонентів: 'служіння церкві' (*Militant*), 'бути солдатом' (*Militatus*), 'боротися' (*Militare*), 'солдат' (*Milit, Miles*). Від кореня *milit-* були утворені слова (*Milit-ar-ist*) – невідомий переклад, 'корпус солдатів для домашньої служби' (*Milit-ia*). Також лексема *militia* використовувалася в значеннях 'війна', 'війська', 'армія'.

В етимологічному словнику української мови [21] зафіксовано співпадіння окремих значеннєвих компонентів лексеми *мілітаризація* з даними європейських словників ('боротися', 'воювати', 'солдат', 'військова справа', 'військовий підрозділ'), а також тотожність словотвірного ряду мілітарист – *militariste*, мілітаризм – *militarism*, мілітаризація – *militarization*, мілітаризувати – *militariser*, мілітаристичний (в значенні військовий) *militaire* (фр.) та *militaris* (англ.). Натомість в українському словнику не подаються такі визначення, як анти-мілітарист *antimilitariste*, демілітаризувати *démilitariser*, демілітаризація *démilitarisation*, парамілітарний *paramilitaire*, релігійний службовець, воїн церкви *militant*, релігійний службовець *militer*, корпус солдатів для домашньої служби *militia*.

Лінгвокультурна історія лексеми *мілітаризація* подається в оксфордському етимологічному словнику онлайн [35] таким чином: «Лексема *мілітаризація* (*militarisation*) з'явилася у 1881 році у значенні 'перетворення чогось на військові потреби'. У французькій мові слово *militarisation* 'мілітаризація' згадується до 1953 року (за англійським словарем). Лексема *militaire* 'військовий' (XIV ст.), лексема *militarisme* 'мілітаризм' (1846), *militariste* 'мілітарист' (кінець XIX ст.), *anti-militariste* 'антимілітарист' (кінець XIX ст.), *militariser* 'мілітаризувати' (1846 рік), *militarisation* 'мілітаризація' (1876 рік), *démilitariser*, *-isation* 'демілітаризувати', 'демілітаризація' (кінець XIX ст.), *paramilitaire* 'парамілітарний' (близько 1920 р.). У XIII ст. *militer* 'воювати'; у XVII ст. з'являється переносне значення *militer* – 'релігійний службовець'. Утворюються похідні слова *militant* 'воїн церкви' XVI ст., 'військова політика' (XIX ст.)».

Українські словники визначають походження лексеми *мілітаризація* від латинської та французької мови [18; 21; 27]. Російськомовні джерела походження лексеми *мілітаризація* також пов'язують з латинською та французькою мовами [16; 17; 22; 24; 26; 31].

За даними історичних та енциклопедичних словників зафіксовано системне нарощування значеннєвих компонентів у російській лексеми-вербалізатора за радянських часів і напередодні повномасштабного вторгнення рф в нашу Дер-

жаву: 1964 рік «підпорядкування економічного, політичного та суспільного життя цілям підготовки до загарбницьких війн» [26]; «створення воєнної економіки в мирний час» [26]; «перенесення форм та методів воєнної організації в сферу цивільних відносин, розповсюдження воєнних законів, військової дисципліни, на будь-яку галузь народного господарства (напр. на залізницю), воєнізація промисловості» [26]; 1986 рік «підпорядкування суспільно-політичного життя, економіки, науки, ідеології інтересам підготовки агресивних війн» [19]; «супроводжується гонкою озброєння, пригніченням демократ. та революц. рухів, нерідко встановленням тоталітарного режиму» [19]; 1998 рік «підпорядкування всіх сфер життєдіяльності суспільства цілям воєнщини» [24]; «використання форм і методів військової організації в різних сферах суспільно-економічного життя» [24]; 2012 рік «підпорядкування всіх сфер життя країни (економічної, політичної, суспільної) воєнним цілям» [16].

Зафіксоване нарощування значеннєвих компонентів є свідченням орієнтованості рф на ведення війн, зокрема агресії проти нашої Держави («посилення ролі військового чинника в якійсь галузі діяльності, житті, мілітаризація країни, мілітаризація космосу, навчання підростаючого покоління» – значеннєвий компонент зафіксований у 2010 році; «підпорядкування всіх сфер життя країни (економічної, політичної, суспільної) воєнним цілям» – значеннєвий компонент зафіксований напередодні вторгнення в Україну, 2012 рік).

Отже, розбіжності у тлумаченні лексеми *мілітаризація* в українській і російській мовах закладено історично, в українській мові семантика лексеми *мілітаризація* пов'язана з ідеєю служіння державі і церкві, тоді як в російських джерелах – з веденням війн, зокрема агресивних.

Конотативні розбіжності лексеми *мілітаризація*, зафіксовані в діяхронному вимірі української та російської мов, поглиблено у сучасний період. Лексикографічний аналіз українських тлумачних словників української мови [18; 28; 32], словників іншомовних слів [27; 31] дозволив визначити низку значеннєвих компонентів лексеми *мілітаризація*.

Результати дослідження представлені в (табл. 1).

За даними аналізу російських лексикографічних джерел також визначено низку значеннєвих компонентів лексеми *мілітаризація*.

Результати дослідження представлені в (табл. 2).

Порівняльний аналіз дозволив визначити спільні та відмінні значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація*.

Результати дослідження представлені в (табл. 3 та 4).

Як спільні виокремлено такі значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація* в українській і російських мовах: 'перенесення форм і методів воєнної організації в галузь цивільних відносин', 'воєнізація промисловості', 'підпорядкування всіх сфер життя країни (економічної, політичної, суспільної / науки, ідеології) воєнним цілям', 'підпорядкування всіх сфер життя цілям підготовки до загарбницьких війн', 'поширення воєнних законів', 'поширення військової дисципліни', 'створення воєнної економіки в мирний час'. Наявність цих компонентів зумовлена спільним радянським минулим України і рф, відповідно – впливом на тлумачення слів соціально-політичною ситуацією.

В українських словниках наявний один компонент, відсутній в російських словниках – 'політика озброєння і підготовки до війни (звич. агресивної, загарбницької)' [32].

Таблиця 1

Значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація*, за даними українських тлумачних словників

перенесення форм і методів воєнної організації в галузь цивільних відносин	[18; 27; 28; 32]
воєнізація промисловості	[18; 27; 28; 32]
здійснення мілітаризму	[18; 27; 28; 32]
підпорядкування економічного, політичного й громадського життя цілям підготовки загарбницьких воєн	[27]
підпорядкування економічного, громадського й політичного життя країни цілям і завданням мілітаризму	[31]
політика озброєння і підготовки до війни (звич. агресивної, загарбницької)	[32]
поширення військових законів, військової дисципліни на якусь галузь народного господарства	[27]
створення воєнної економіки в мирний час	[27]

Таблиця 2

Значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація*, за даними російських тлумачних словників

підпорядкування всіх сфер життя країни (економічної, політичної, суспільної / науки, ідеології) воєнним цілям / цілям підготовки до загарбницьких війн / цілям підготовки до війни ідеології / інтересам підготовки агресивних війн / цілям воєнщини / воєнним цілям	[16; 17; 19; 22; 24; 26; 30]
підпорядкування економічного і суспільного життя імперіалістичних держав цілям підготовки загарбницьких воєн	[29]
створення воєнної економіки в мирний час	[26]
перенесення форм та методів воєнної організації в сферу цивільних відносин	[17; 26; 29]
поширення воєнних законів, військової дисципліни, на будь-яку галузь народного господарства	[26]
воєнізація промисловості	[26]
супроводжується гонкою озброєння, пригніченням демократичних та революційних рухів	[19]
супроводжується встановленням тоталітарного режиму	[19]
використання форм і методів військової організації в різних сферах суспільно-економічного життя	[30]
поширення мілітаризму	[23]
посилення ролі військового чинника в якійсь галузі діяльності, житті. М. країни. М. космосу. М. навчання підростаючого покоління.	[23]

Таблиця 3

Спільні значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація* в українських та російських джерелах

Значеннєвий компонент	Українські лексикографічні джерела	Російські лексикографічні джерела
перенесення форм і методів воєнної організації в галузь цивільних відносин	[18; 27; 28; 32]	[17; 26; 29]
воєнізація промисловості	[18; 27; 28; 32]	[26]
підпорядкування всіх сфер життя країни (економічної, політичної, суспільної / науки, ідеології) воєнним цілям / цілям підготовки до загарбницьких війн	[27; 31]	[16; 17; 19; 22; 24; 26; 30]
поширення воєнних законів, військової дисципліни, на будь-яку галузь народного господарства	[27]	[26]
створення воєнної економіки в мирний час	[27]	[26]

Таблиця 4

Відмінні значеннєві компоненти лексеми *мілітаризація* в українських та російських джерелах

Значеннєвий компонент	Українські лексикографічні джерела	Російські лексикографічні джерела
політика озброєння і підготовки до війни (звич. агресивної, загарбницької)	[32]	
підпорядкування всіх сфер життя країни цілям підготовки до війни		[17; 26]
підпорядкування всіх сфер життя країни інтересам підготовки агресивних війн		[19]
підпорядкування всіх сфер життя країни цілям воєнщини		[30]
підпорядкування всіх сфер життя країни воєнним цілям		[16; 22; 24]
підпорядкування життя імперіалістичних держав цілям підготовки загарбницьких воєн		[29]
гонка озброєння		[19]
пригнічення демократичних та революційних рухів		[19]
встановлення тоталітарного режиму		[19]
навчання підростаючого покоління		[23]
мілітаризм космосу		[23]
мілітаризм країни		[23]

У російських лексикографічних джерелах визначено низку значеннєвих компонентів, що відсутні в українських джерелах: 'підпорядкування всіх сфер життя країни цілям підготовки до війни', 'підпорядкування всіх сфер життя країни цілям воєнщини', 'підпорядкування всіх сфер життя країни воєнним цілям', 'підпорядкування життя імперіалістичних держав цілям підготовки загарбницьких воєн', 'гонка озброєння', 'пригнічення демократичних та революційних рухів', 'встановлення мілітарних режимів', 'встановлення тоталітарного режиму', 'мілітаризм навчання підростаючого покоління', 'мілітаризм космосу', 'мілітаризм країни'.

Висновки. В українській мовній картині світу лексема *мілітаризація* фіксує політику підготовки до війни на захист Держави. Натомість у російських джерелах актуалізовано ідею цілеспрямованої політики підготовки до військової агресії: 'війна ідеології', 'агресивна війна', 'воєнщина', 'гонка озброєння', 'пригнічення демократичних рухів', 'пригнічення революційних рухів', 'мілітарні режими', 'тоталітарний режим', 'навчання підростаючого покоління'. У сучасному тлумаченні російськими джерелами лексеми *мілітаризація* закладено маніпуляцію на когнітивному рівні: суб'єкт і об'єкт агресії поміняно місцями. Російські джерела дії з мілітаризації задля агресії проти інших держав, які впроваджує рф, приписують західним країнам.

Вважаємо за необхідне лексикографічне осмислення лексеми *мілітаризація*. Її тлумачення як 'нарощування можливостей задля захисту суверенітету і незалежності держави' не є актуальним для сучасної мовної картини світу. Ми віднайшли лише слово-антонім лексеми *мілітаризація* – *демільтаризація*, який представлений в термінологічному словнику російсько-української війни [33, с. 10]. Тож подальша концентрація наукової думки навколо даного питання сприятиме визначенню нових смислів в дискурсах російсько-української війни.

Вважаємо за необхідне лексикографічне осмислення лексеми *мілітаризація*. Її тлумачення як 'нарощування можливостей задля захисту суверенітету і незалежності держави' не є актуальним для сучасної мовної картини світу. Ми віднайшли лише слово-антонім лексеми *мілітаризація* – *демільтаризація*, який представлений в термінологічному словнику російсько-української війни [33, с. 10]. Тож подальша концентрація наукової думки навколо даного питання сприятиме визначенню нових смислів в дискурсах російсько-української війни.

Список літератури:

1. Бахтаров А. Мілітаризм як невід'ємний атрибут російської імперської свідомості. *Слово і час*, 2014. Вип. 2. С. 73–76.
2. Булатова О.В., Резнікова Н.В. Мілітаризація економік та безпековий розвиток країн в умовах становлення нового економічного порядку. *Економічна наука*, 2025. Вип. 17. С. 19–27.
3. Валюшко І.В. Мілітаризм як риса російського суспільства. *Публічне адміністрування та національна безпека*, 2023. Вип. 2. С. 7–11.
4. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство: монографія. Київ : Інститут історії України, 2023. 264 с.
5. Гаврилов В. Депортація дітей не є кінцем злочину. Далі відбувається мілітаризація та русифікація. *Громадське радіо*, 2023. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynyy-maraton/deportatsiia-ditey-ne-ie-kintsem-zlochynu-dali-vidbuvaietsia-militaryzatsiia-ta-rusyifikatsiia-vladyslav-havrylov> (дата звернення: 20.10.2025).
6. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
7. Добіжа В.В. Мілітаризм як прояв сучасного українського суспільства. Вінниця: ВННІЕ ТНЕУ, 2017. Т. 1, Ч. 2. С. 96–97.
8. Малицька А. Мілітарний герой у рецепції поетів «Празької школи». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2022. Вип. 52. С. 38–44.
9. Малицька А. Репрезентація українського міста в сучасній мілітарній поезії. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2023. Вип. 54. С. 54–91.
10. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. 616 с. (ст. 217)
11. Пашкова О. Мілітаризація молоді тимчасово окупованих територій Донбасу крізь призму нормативних документів окупаційних адміністрацій (2015–2021). *Воєнно-історичний вісник*, 2025. Вип. 1. Т. 55. С. 65–75.
12. Поліщук Н. О. Термінолексика як джерело оновлення газетного тексту (на матеріалі газет перших десятиліть ХХІ ст.): дис. канд. філ. наук: 10.02.01. Львів, 2019. 264 с.
13. Сизов А., Коваль О., Пахольчук В. Військова могутність та мілітаризація глобального простору. *Вісник*, 2022. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/viyskovi_51_2022.pdf#page=49 (дата звернення 18.10.2025).
14. Стяжкіна О., Режим безперервної війни: мобілізація, мілітаризація та практики підтримання неоголошеного надзвичайного стану у підрадянській Україні 1920 – початку 1940-х років. *Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939 – 1990)*. Київ: Академперіодика, 2021. С. 7–37.

15. Фанагей Р. Концептуалізація поняття «мілітаризм-як-урбанізм». *Науковий збірник «InterConf+»*, 2023. Вип. 31 (147). С. 309–319.
16. Шрамко Р. Г., Прийма Л. Ю. Англізми в сучасному українському масмедійному дискурсі: семантико-функційний аспект. *Закарпатські філологічні студії*, 2023. Вип. 28. Т. 2. С. 62–72.
17. Великий словник іноземних слів. Москва: ООО «Дім Слов'янської книги», 2012. 992 с.
18. Великий тлумачний словник російської мови / уклад. і гол. ред. С. Кузнецов. Санкт-Петербург : Норінт, 2000. 1536 с.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод і допов.) / уклад і гол. ред. В.Т Бусел. Київ: Ірпінь. ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
20. Військовий енциклопедичний словник. Москва: Воєнне видавництво, 1986. 992 с.
21. Етимологічний словник англійської мови / уклад. Волтер В., Скит М. Оксфорд: Clarendon press, 1890. 886 с.
22. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / редкол. О. Мельничук (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 3 : Кора-М. 1989. 548 с.
23. Єгорова Т. Словник іноземних слів сучасної російської мови. Москва: Аделант, 2014. 800 с.
24. Єпішкин Н. Історичний словник галіцизмів російської мови. Москва: Словникове видавництво ЕТС, 2010. URL: <https://rus-galicisms-dict.slovaronline.com> (дата звернення: 17.08.2024).
25. Крисін Л. Тлумачний словник іномовних слів. Москва: Наука, 1998. 847 с.
26. Сковрцов Л. Великий тлумачний словник правильної російської мови: 8000 слів та виразів / уклад. Л. Сковрцов. Москва: ООО Онікс; Світ та Освіта, 2009. 1104 с.
27. Словник іноземних мов / уклад. І. Лехіна, С. Локшина, Ф. Петрова, Л. Шаумян. Москва: Радянська енциклопедія, 1964. 784 с.
28. Словник іномовних слів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Укр. мовно-інформ. фонд НАН України / уклад. С. Морозов, Л. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. Т. 1. 662 с.
29. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. 736 с.
30. Словник російської мови: у 4 т. / РАН, Ін-т лінгвістич. досліджень; за заг. ред. А.П. Євгенєвої. Москва: Поліграфресурси, 1999. URL: <https://lexicography.online/explanatory> (дата звернення: 16.08.2024).
31. Соціологічний енциклопедичний словник. Російською, англійською, німецькою, французькою та чеською мовами / за ред. Г. Осіпова. Москва : Норма – Інфра, 2000. 488 с.
32. Сучасний словник іномовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. О. Скопненко, Т. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.
33. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / уклад. Н. Кусайкіна, Ю. Цибульник, В. Дубінінський Харків: ВД «ШКОЛА», 2011. 784 с.
34. Термінологічний словник російсько-української війни / за ред. М. Слюсаревського / упоряд. С. Чуніхіна. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с.
35. Dictionnaire étymologique de la langue française par Albert Dauzat. Librairie Larousse. Paris VI. 866 p. URL: <https://archive.org/details/DICTIONNAIREETYMOLOGIQUEDELALANGUEFRANCAISEALBERTDAUZAT> (дата звернення 08.09.2025)
36. Harper D. The Online Etymology Dictionary. NY: Oxford University Press, 2001. 1480 p.

Zholtikova G. O. LEXICAL AND SEMANTIC ANALYSIS OF THE VERBALISER MILITARISATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article is devoted to clarifying the specifics of the organization of linguistic representation of speakers of Ukrainian and russian linguistic cultures based on lexicological and etymological analysis of the lexeme verbalizing the concept of MILITARISATION. The lexeme is the basis for the formation of the concept of MILITARISATION. An etymological analysis of Ukrainian and russian lexicographic sources allows us to identify the main differences in the linguistic cultures. It has been proven that the lexeme militarization has a common origin in Ukrainian and Russian linguistic cultures. However, with the outbreak of war, military meanings in the Ukrainian space have acquired meanings that differ from those in russia. In particular, russian lexicographical sources define a number of semantic components that are absent in Ukrainian sources: 'subordination of all spheres of life in the country to the goals of preparing for war', 'subordination of all spheres of life in the country to the goals of militarism', 'subordination of all spheres of life in the country to military goals', 'subordination of the life of imperialist states to the goals of preparing for wars of aggression', 'arms race', 'suppression of democratic and revolutionary movements', 'establishment of military regimes', 'establishment of a totalitarian regime', 'militarism in the education of the younger generation', 'militarism in space', 'militarism of the country'. It has been established that in the Ukrainian linguistic picture of the world,

the lexeme militarisation refers to the policy of preparing for war to defend our State. In contrast, russian lexicographical sources emphasize the idea of the targeted policy of preparing economic and social life for military aggression. In the modern interpretation of the lexeme militarisation by russian sources, manipulation at the cognitive level is inherent: epy subject and object of aggression are reversed. Russian sources attribute to Western countris the actions of militarization for aggression against other states, which are being implemented by the russian federation.

Key words: military aggression, semantic components, militarisation, linguistic worldview, concept, linguoculture.

Дата надходження статті: 26.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025